

Національна академія педагогічних наук України
Інститут спеціальної педагогіки і психології
імені Миколи Ярмаченка

**ОРГАНІЗАЦІЯ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
Методичні рекомендації**

2023

УДК:

ББК

«Організація інклюзивного навчання в закладах позашкільної освіти» методичні рекомендації – К., 2023. – 60 с.

*Рекомендовано Вченою радою Інституту спеціальної педагогіки і психології ім. М. Ярмаченка НАПН України
(протокол № 11 від 21 грудня 2023 року)*

Автори:

Квітка Н.О., кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу інклюзивного навчання Інституту спеціальної педагогіки і психології ім. Миколи Ярмаченка;

Ланін А.В., кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу інклюзивного навчання Інституту спеціальної педагогіки і психології ім. Миколи Ярмаченка;

Методичні рекомендації присвячено особливостям організації інклюзивного навчання в закладах позашкільної освіти. В них запропоновано аналіз оновлених нормативно-правових документів. Особлива увага приділяється практичній організації навчання: психолого-педагогічний супровід, складання Індивідуальної програми розвитку дитини та роль асистента дитини.

Методичні рекомендації містять матеріали щодо організації роботи гуртка, вибору освітніх програм та корекційної роботи, впровадження інклюзивної освіти в заклади позашкільної освіти, розкриває шляхи підвищення ефективності підготовки педагогічних кадрів до роботи в умовах інклюзії..

Адресовано викладачам, керівникам загальноосвітніх та позашкільних закладів освіти, слухачам курсів підвищення кваліфікації, студентам, аспірантам і викладачам вищих навчальних закладів.

ISBN

© Інститут спеціальної педагогіки і психології

ім. Миколи Ярмаченка, 2023

ЗМІСТ

1. Нормативно-правове врегулювання навчання дітей з особливими освітніми потребами у закладах позашкільної освіти	4
2. Організація гурткової роботи в умовах інклюзивного навчання	12
3. Функціонально-компетентнісний підхід до визначення особливих освітніх потреб дитини	26

ВСТУП

Мета даних методичних рекомендацій – допомогти керівникам, педагогічним працівникам, психологам, дефектологам, батькам та іншим дотичним фахівцям успішно організувати і впровадити інклюзивне навчання осіб з особливими освітніми потребами в заклади позашкільної освіти.

Багаторічний досвід впровадження інклюзивного навчання в заклади загальної середньої та дошкільної освіти показав, що навчальний процес осіб з особливими освітніми потребами активно триває і нині вже впроваджується в заклади позашкільної освіти. Відомий факт, що в позашкільному навчанні приховуються величезні корекційно-розвивальні можливості щодо навчання, виховання та розвитку дітей. Вони зумовлені більшою кількістю часу спілкування керівника гуртка з дітьми, безпосередньо формою цього спілкування. Справді, порівняно з суворою регламентованістю уроку, в позашкільній діяльності у керівника гуртка є значний резерв часу на неформальне спілкування зі здобувачами освіти, яке здебільшого наближене до домашнього, емоційно насиченого, з вільним вибором тем для розмов, занять та ігор. Це створюються умови для застосування ненав'язливих та необтяжливих форм корекції розвитку дітей. Насамперед це гра, ефективне використання якої в початковий період навчання має винятково важливе значення в корекційно-розвивальній роботі з ними.

Інклюзивне навчання в закладах позашкільної освіти – це освітня технологія, яка продовжує навчально-виховну та корекційно-розвивальну роботу з особами, які мають особливі освітні потреби і де створюються відповідні умови для забезпечення максимальної ефективності процесу опанування знаннями, уміннями та навичками. Заклади позашкільної освіти за потреби можуть утворювати інклюзивні та/або спеціальні групи, інші організаційні форми для навчання. Прослідкувати організацію інклюзивної групи у закладі позашкільної освіти можна за наступним алгоритмом, який складено відповідно до нормативних документів і подано у посібнику «Технології корекційно-розвивальної роботи в інклюзивному навчальному

закладі: позаурочний час»¹.

1. Нормативно-правове врегулювання інклюзивного навчання в закладах позашкільної освіти

З метою гарантування здобувачам освіти можливості навчатися на всіх рівнях упродовж життя Міністерство освіти і науки розробило проект Національної стратегії розвитку інклюзивної освіти на 2020-2030 роки та план заходів з її реалізації. Найважливішим є створення єдиних підходів у системі освіти України, де кожна дитина буде охоплена навчанням та зможе реалізувати свій потенціал. Так, інклюзивне освітнє середовище та система освітніх послуг мають відповідати міжнародним стандартам. Це буде гарантувати здобувачам освіти можливість навчатись, незалежно від наявності особливих освітніх потреб (далі осіб з ООП). Одним із її завдань є підвищення рівня підготовленості педагогічних працівників для задоволення потреб кожного здобувача освіти. На I етапі (2020-2028 роки) передбачено, зокрема:

- створення цілісної законодавчої бази у сфері інклюзивної та спеціальної освіти;
- забезпечення підготовки педагогічних працівників та засобів для навчання здобувачів освіти з ООП.

У сфері позашкільної освіти на сьогодні здійснено ряд заходів щодо якісної організації освітнього процесу. Розроблено та надіслано на погодження до органів центральної виконавчої влади проект змін до Закону України «Про позашкільну освіту». Підготовлено методичні рекомендації щодо застосування Порядку організації інклюзивного навчання в закладах позашкільної освіти (далі ЗПО) для організації навчання та розвитку здібностей осіб з ООП. Національним центром «Мала академія наук України» проведена підготовча робота для відкриття першого і єдиного в Україні інтерактивного Музею науки. Також розроблено проект постанови Кабінету Міністрів України щодо підвищення престижності праці педагогічних працівників ЗПО та посилення фінансової спроможності установ.

Сучасна державна політика у сфері позашкільної освіти та напрями

щодо її розвитку визначено у низці міжнародних та національних документів, що відображені в таблиці, яку подано у посібнику «Технології корекційно-розвивальної роботи в інклюзивному навчальному закладі: позаурочний час»ⁱⁱ. Питання розвитку інклюзивного навчання потребують подальшого вирішення, оскільки навчальний процес триває і відбуваються певні зміни у площині цього процесу.

Зокрема щодо оновленої постанови Кабінету Міністрів України «Про організацію інклюзивного навчання в закладах позашкільної освіти» № 779 від 21 серпня 2019 р. із певними змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 765 від 21.07.2021 (див. ДОДАТКИ), які стосуються термінології. Наприклад, керівник, а не директор інклюзивно-ресурсного центру (далі ІРЦ), завідувач філії ІРЦ, фахівець (консультант) ІРЦ тощо. Також затверджено перелік платних послуг, які можуть надаватися закладами освіти, іншими установами та закладами системи освіти, що належать до державної та комунальної форми власності; а також зміною підходу до визначення особливих освітніх потреб.

Згідно наказу МОН України від 27.07.2022 № 1/8507-22 «Про організацію освітньої діяльності в закладах позашкільної освіти у 2022/2023 навчальному році» навчання в ЗПО було розпочато 1 вересня 2022 року. При цьому форма організації освітнього процесу (очна, дистанційна, змішана) обирається в залежності від безпекової ситуації в кожному окремому населеному пункті. Для створення безпечних умов перебування в закладах освіти учасників освітнього процесу під час дії правового режиму воєнного стану пропонується користуватися інструктивно-методичними матеріалами щодо порядку підготовки закладу освіти до нового навчального року та опалювального сезону з питань цивільного захисту, охорони праці та безпеки життєдіяльності, підготовлені МОН України (лист МОН від 11.07.2022 № 1/7707-22). Для забезпечення організаційних аспектів діяльності закладів позашкільної освіти пропонується керуватися відповідними нормативно-правовими документами:

- Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного

стану» від 15.03.2022 №2136-IX <https://medoc.ua/blog/di-zakon-2136-shhodo-trudovih-vidnosin-v-umovah-vonnogo-stanu>;

- Постанова Кабмін України від 13.03.2022 № 267 «Деякі питання затвердження фінансових документів та казначейського обслуговування в умовах воєнного стану» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/267-2022-%D0%BF#Text>;

- Лист МОН від 29.03.2022 № 1/3737-22 «Про забезпечення психологічного супроводу учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану» <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zabezpechennya-psihologichnogo-suprovodu-uchasnikiv-osvitnogo-procesu-v-umovah-voyennogo-stanu-v-ukrayini>.

Керівники ЗПО несуть персональну відповідальність за організацію безпечних умов для здобувачів освіти та всіх працівників закладу у разі проведення освітнього процесу в очному форматі. Освітній процес в очному режимі запроваджується в приміщеннях або будівлях закладу освіти тільки в межах розрахункової місткості споруд цивільного захисту, що можуть бути використані для укриття учасників освітнього процесу в разі включення сигналу «Повітряна тривога» або інших відповідних сигналів оповіщення. Проведення освітнього процесу в дистанційному режимі в закладах позашкільної освіти на території ведення бойових дій і тимчасово окупованих територіях запроваджується наказом (розпорядженням) засновника закладу освіти за погодженням із керівником адміністрації (без обов'язкового укладення трудового договору про дистанційну роботу в письмовій формі; головною умовою є своєчасне виконання 5 завдань).

Під час організації дистанційного навчання рекомендується використовувати методичні рекомендації щодо навчання за допомогою дистанційних технологій в позашкільній освіті (лист МОН від 19.05.2020 № 6/643-20) <https://mon.gov.ua/ua/osvita/pozashkilna-osvita/distancijne-navchannya> та відповідні навчальні матеріали, розміщені на сайтах та соціальних сторінках державних центрів позашкільної освіти.

Наказ від 11.06.2012 № 677 «Про затвердження Плану заходів

Міністерства освіти і науки, молоді та спорту з формування громадянської культури та підвищення рівня толерантності у суспільстві» передбачає проведення інформаційно-просвітницької роботи та роботи з підвищення рівня правової культури, налагодження соціального діалогу та забезпечення стабільної суспільно-політичної ситуації під час відзначення державних свят і пам'ятних дат, проведення масових заходів.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236-2012-%D1%80#Text>

Відповідно до законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту» особи з ООП гарантовано мають право на освіту, а батьки мають право обирати заклад освіти, освітню програму, вид і форму здобуття дітьми відповідної освіти, виключно в інтересах самих дітей.

Згідно цих нормативно-правових документів та інших локальних нормативних актів відповідно до регіонів встановлюється порядок організації інклюзивного навчання ЗПО, які виконують важливу регуляторну функцію, відображають специфіку навчального закладу. Знято норму про граничну кількість здобувачів освіти в інклюзивних гуртках, секціях, клубах, творчих об'єднаннях. Заклад освіти не може відмовити в організації інклюзивного навчання та створенні інклюзивного утворення.

Також додали норму про онлайн-засідання команди психолого-педагогічного супроводу та розширили пункт про інклюзивні міжкласні групи. Заклади освіти, у яких навчаються здобувачі освіти з ООП в інклюзивних класах одного або різних років навчання, можуть створювати інклюзивні міжкласні групи чисельністю від 6 до 20 здобувачів освіти. Такі групи можуть працювати для вивчення предметів, курсів, інтегрованих курсів, зокрема якщо ці предмети модифіковані з урахуванням особливих освітніх потреб здобувачів освіти та особистісно орієнтованого спрямування освітнього процесу. Керівництву школи під час формування таких груп важливо враховувати ІПР кожної дитини.

Водночас, дозволили змішану форму здобуття освіти в інклюзивних утвореннях ЗПО. Конкретизували перелік осіб, які працюють зі здобувачами

освіти з ООП. За ним психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги чи допомогу можуть надавати фахівці інклюзивно-ресурсних центрів і педагогічні працівники закладу або додатково залучені фахівці, з якими заклад освіти або відповідний орган управління у сфері освіти укладають цивільно-правові договори (якщо учасники освітнього процесу перебувають у безпеці).

Батькам чи особам, що їх заміщують надали право подавати копії документів, що посвідчує особу, а також висновку про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку особи (за наявності).

Важливою новацією є зміна підходу до проведення комплексної оцінки. З 2022 року така оцінка буде проводитись на базі закладу освіти, а не ІРЦ, як було раніше. Це дасть змогу фахівцям ІРЦ працювати з дитиною у звичному їй середовищі, спостерігати та збирати додаткову інформацію про особливості навчання дитини з ООП. За потреби детальнішого дослідження та використання особливих методик оцінювання може бути продовжене в ІРЦ.

Керівнику ЗО важливо пам'ятати про необхідність завчасного вирішення усіх організаційних питань щодо відвідування фахівцями ІРЦ. Якщо до цього часу працівники ІРЦ могли входити до команд супроводу осіб з ООП як залучені зовнішні фахівці, то відтепер вони є обов'язковими у їх складі. За таких умов формування команд супроводу розроблення індивідуальних програм розвитку (ІПР) дитини відбуватиметься якісніше та суттєво ефективнішою буде взаємодія ЗО з ІРЦ. Він також може укладати угоду про співпрацю між ІРЦ і закладом освіти та залучати фахівців ІРЦ до спільної роботи. Таким чином, в межах співпраці ЗО матиме змогу запрошувати фахівців ІРЦ для проведення семінарів, тренінгів, майстер-класів, а також обміну досвідом та підвищення кваліфікації педагогів.

Водночас, ЗО використовуватиме ресурси ЦР для більш якісного підходу до розроблення ІПР, а також організації інклюзивного освітнього середовища, надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг, консультування педагогів щодо підготовки індивідуальних освітніх траєкторій, модифікації/адаптації освітніх програм.

2. Організація гурткової роботи в умовах інклюзивного навчання

Гурток (секція, клуб, творче об'єднання) є основною, традиційною формою реалізації змісту позашкільної освіти і виховання здобувачів освіти (у тому числі й особи з особливими освітніми потребами) як у процесі вивчення окремого навчального предмета чи їх сукупності, так і різноманітних інтегрованих курсів у межах навчальних програм, затверджених МОН України чи адаптованих навчальних програм. Сутність гуртка виявляється у створенні специфічної (за напрямом діяльності) спільноти здобувачів освіти, яка ґрунтується насамперед на добровільності, спільності інтересів, спрямованості на певний вид навчальної та практичної діяльності. Водночас, це середовище, де забезпечуються умови інтелектуального, духовного і фізичного розвитку дітей та молоді, реалізація їхнього творчого потенціалу в галузі позашкільної освіти і виховання та створюються комфортні умови соціальної адаптації до умов реального життя.

Відповідно до статті 5 Закону України «Про позашкільну освіту», її зміст реалізують через:«

- позашкільні навчальні заклади; інші навчальні заклади як центри позашкільної освіти в позаурочний та позанавчальний час, до числа яких належать: загальноосвітні навчальні заклади незалежно від підпорядкування, типів і форм власності, у тому числі, школи соціальної реабілітації, міжшкільні навчально-виробничі комбінати, професійно-технічні та вищі навчальні заклади I – II рівнів акредитації;
- гуртки, секції, клуби, культурно-освітні, спортивно-оздоровчі, науково-пошукові об'єднання на базі загальноосвітніх навчальних закладів; клуби та об'єднання за місцем проживання незалежно від підпорядкування, типів і форм власності;
- культурно-освітні, фізкультурно-оздоровчі, спортивні та інші навчальні заклади».

Водночас загальноосвітні навчальні заклади є центрами позашкільної освіти в позаурочний та позанавчальний час та входять до структури позашкільної освіти. Отже, наведені нормативні документи стосуються і роботи гуртків, секцій, творчих об'єднань, що створюються у закладі освіти.

Гурткова робота в загальноосвітніх закладах освіти є частиною освітнього процесу. Це один із найефективніших шляхів розвитку творчо спрямованої особистості. Саме тому організація роботи різноманітних гуртків, секцій, студій у загальноосвітніх закладах освіти потребує особливої уваги з боку адміністрації закладів та районних управлінь освіти. Результативність позашкільної освіти значною мірою залежить від чіткої, продуманої її організації, планування та координації.

Комплектування гуртків, груп та інших творчих об'єднань починається з надання адміністрації необхідних документів про гурток. Заклад позашкільної освіти організовує роботу з вихованцями упродовж календарного року, на початку здійснює комплектування груп гуртків та студій першого року навчання та доукомплектування груп наступних років навчання. Цей період вважається робочим часом керівника гуртка, секції, студії або іншого творчого об'єднання.

Створення гуртка, секції, клубу або творчого об'єднання відбувається за наступним алгоритмом:

1. Визначення напряму діяльності гуртка.
2. Визначення рівня:
 - початковий рівень – творчі об'єднання, діяльність яких спрямована на загальний розвиток здобувачів освіти, виявлення їхніх здібностей та обдарувань, прищеплення інтересу до творчої діяльності;
 - основний рівень – творчі об'єднання, які розвивають інтереси здобувачів освіти, дають їм знання, практичні вміння та навички, задовольняють потреби у професійній орієнтації;

- вищий рівень - творчі об'єднання за інтересами для здібних і обдарованих здобувачів освіти.
3. Визначення мети, задач, його ролі та перспектив діяльності.
 4. Визначення чисельного складу.
 5. Визначення навчальної програми.
 6. Призначення керівника гуртка та ознайомлення його з посадовими обов'язками.
 7. Виділення та обладнання приміщення.
 8. Розроблення плану та розкладу роботи.

Ознайомлення з методичними рекомендаціями щодо організації роботи гуртка та здійснюється в період з 1 до 15 вересня. Адміністрація закладу освіти зобов'язана систематично перевіряти роботу гуртка, виконання плану його роботи та правильність ведення журналу керівником гуртка.

Журнал підписують керівник закладу освіти і керівник гуртка. Журнал зберігається в канцелярії закладу освіти.

План роботи гуртка і розклад занять на літо здавати до 31 травня. Звіт за навчальний рік складається керівником гуртка станом на 1 червня, окремий звіт за роботу гуртка влітку – на 1 вересня.

Складання навчальної програми гуртка (не пізніше ніж за 10 днів до початку його роботи). Узгодження програми з директором, методистом. Затвердження програми.

Комплектування груп. Оформлення кабінету. Підготовка необхідних матеріалів, інструментів, таблиць для занять.

Складання календарно-тематичного плану роботи гуртка на семестр (навчальний рік). Складання розкладу занять гуртка (кожної групи). Оформлення журналу обліку роботи гуртка.

Розклад роботи гуртків у закладі освіти, затверджений директором, повинен бути розміщений на видному місці у фойє.

У канікулярні, вихідні та святкові дні гуртки можуть працювати за окремим планом, затвердженим директором закладу освіти.

Тривалість одного гурткового заняття визначається навчальними планами і програмами з урахуванням рівня психофізичного розвитку та допустимого навантаження для різних вікових категорій і становить для здобувачів освіти:

- віком від 5 до 6 років - 30 хвилин;
- віком від 6 до 7 років - 35 хвилин;
- старшого віку - 45 хвилин.

Короткі перерви між заняттями є робочим часом керівника гуртка і визначаються режимом щоденної роботи, години в розкладі повинні бути «астрономічні», а не «академічні»).

Середня наповнюваність гуртків, груп та інших творчих об'єднань становить, як правило, 10 – 15 здобувачів освіти.

Наповнюваність окремих гуртків, груп та інших творчих об'єднань може встановлюватися директором закладу освіти залежно від профілю, навчальних планів, програм та можливостей організації навчально-виховного, тренувального процесу, рівня майстерності здобувачів освіти і становить не більше як 25 осіб.

Прийом до гуртків може здійснюватися протягом навчального року за бажанням здобувачів освіти за згодою батьків або осіб, які їх замінюють, як на безконкурсній основі, так і за конкурсом, умови якого розробляються закладом освіти.

Прийом здобувачів освіти до гуртків, творчих об'єднань здійснюється на підставі заяви батьків або осіб, які їх замінюють.

Для зарахування здобувачів освіти до спортивних, спортивно-технічних, туристських, хореографічних об'єднань потрібна довідка медичного закладу про відсутність у них протипоказань для занять у названих вище гуртках, секціях, творчих об'єднаннях.

Педагогічне навантаження керівників гуртків, секцій, студій, клубів, творчих об'єднань включає 18 навчальних годин протягом навчального тижня,

що становить тарифну ставку (стаття 22 Закону України «Про позашкільну освіту»).

Керівник гуртка завчасно повідомляє адміністрацію закладу про намір перенесення занять (з поважних причин). Він пише заяву, на підставі якої видається наказ про перенесення занять. У такому разі у журналі дати на сторінці «облік роботи гуртка» повинні співпадати з датами, які вказані у наказі про перенесення занять.

У своїй роботі керівник гуртка реалізує наступні завдання:

1. Комплектує склад гуртка, забезпечує збереження контингенту здобувачів освіти впродовж терміну навчання.
2. Забезпечує атмосферу безпеки в дитячому колективі, комфортні умови для навчання та виховання здобувачів освіти, сприятливий морально-психологічний клімат в гуртку (творчому об'єднанні).
3. Приймає участь у розробці та реалізації навчальних програм, запроваджує сучасні освітні технології навчання й виховання;
4. Організовує різноманітну творчу та суспільно значущу діяльність здобувачів освіти у межах гурткової роботи, створює умови для успішного самоствердження кожного члена гуртка в суспільно корисній діяльності.
5. Стимулює та підтримує творчий розвиток обдарованих дітей.
6. Здійснює індивідуальну педагогічну підтримку усіх здобувачів освіти.
7. Організовує педагогічний супровід здобувача освіти в навчанні за індивідуальною освітньою траєкторією, створює умови для цілісного розвитку творчої особистості.
8. Забезпечує педагогічно обґрунтований вибір форм, засобів і методів навчання та виховання здобувачів освіти виходячи з психолого-фізіологічної, соціально-економічної діяльності.
9. Організовує допрофільну підготовку здобувачів освіти, сприяє формуванню в них стійких професійних інтересів.

10. Організовує участь вихованців у фестивалях, творчих конкурсах, проектній, науково-дослідницькій діяльності.
11. Підтримує дітей, які мають відхилення в поведінці, проводить роботу серед здобувачів освіти з виховання загальної культури, культури спілкування і дозвіллево-розважальної діяльності.
12. Організовує роботу з батьками, залучає їх до надання допомоги у розвитку здобувачів освіти, працює у співдружності з батьками, керівниками інших гуртків, учителями.
13. Створює дружнє до дитини середовище (згуртування колективу, включення здобувачів освіти у різні види соціальної практики, розвиток самоврядування).
14. Налагоджує зв'язки та залучає ресурси партнерських організацій.
15. Створює позитивний імідж гуртка, веде профілактичну роботу з безпеки життєдіяльності.
16. Веде відповідну документацію і вчасно звітується про наслідки своєї роботи і творчої діяльності здобувачів освіти.

Якщо керівник гуртка, який працює за сумісництвом (на філії), захворів і знаходиться на лікарняному, тоді він повинен обов'язково повідомити адміністрацію Центру про термін непрацездатності. У ці дні заняття гуртка не проводяться. Сумісник подає до Центру копію лікарняного листка (ще не заповнену за основним місцем роботи) та довідку про заробітну плату за останні 6 місяців (з 1 по 1 число) за основним місцем роботи для нарахування зарплати в період непрацездатності. Години програми у такому випадку зменшуються, а теми вчитуються усі («ущільнення» програми).

Якщо керівник гуртка знаходиться у відрядженні, він: або заздалегідь пише заяву про перенесення занять (сумісники, за бажанням), або «ущільнює» години програм (бажано теми вчитати усі за програмою). Години за розкладом у дні, коли керівник гуртка знаходиться у відрядженні, не зараховуються для нарахування зарплати (сумісникам). У журналі (на сторінці

«Облік роботи гуртка») робиться помітка – наприклад: « З 20.05 по 27.05 – відрядження до Києва на Всеукраїнський семінар».

При проведенні занять керівник гуртка повинен мати план-конспект заняття, використовувати наочність, технічні засоби навчання тощо (відповідно до методичних вимог до гурткових занять).

Атестація керівників гуртків, секцій, студій, клубів, творчих об'єднань здійснюється, як правило, раз у п'ять років відповідно до Типового положення про атестацію педагогічних працівників. За результатами атестації їм установлюються тарифні розряди.

При встановленні тарифного розряду враховуються освітній рівень педагога, професійна компетентність, педагогічний досвід, результативність та якість роботи, інші дані, які характеризують його професійну діяльність.

За результатами атестації керівникам гуртків, які досягли високих показників у роботі, мають найвищий тарифний розряд та повну вищу освіту, здійснюють науково-методичну і науково-дослідну діяльність, мають власні методичні розробки, що пройшли апробацію та схвалені науково-методичними установами або професійними об'єднаннями викладачів вищих навчальних закладів I – II рівнів акредитації, закладів післядипломної освіти, присвоюється педагогічне звання «керівник гуртка – методист» (п. 5.1 Типового положення про атестацію педагогічних працівників, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України № 930 06.10.2010 року).

Для аналізу системної роботи керівника гуртка ми пропонуємо розглядати її з огляду на наступні функції:

Організаційна	Організація життєдіяльності дитячого колективу, індивідуальної роботи з вихованцями.
Дослідно-діагностична	Здійснення моніторингових досліджень розвитку особистості вихованців, дитячого колективу, навчально-виховного процесу.

Аналітична	Планування та організація навчально-виховної роботи на основі вивчення і врахування потреб, інтересів, переконань, ціннісних орієнтацій, мотивів, установок дитини, міжособистісних стосунків у колективі.
Прогностично-проектна	Аналіз стану та тенденцій життєдіяльності творчого об'єднання, визначення цілей та завдань, шляхів та засобів її оптимізації, проектування, програмування та планування заходів з розвитку життєвої компетентності, життєстійкості та життєздатності вихованців.
Навчально-виховна	Проведення навчально-виховної роботи, передача знань, умінь і навичок життєтворчості, розвитку життєвої компетентності.
Корекційна	Виправлення в учнів негативних якостей та рис, асоціальних паттернів поведінки.
Профілактична	Попередження виникнення та поширення серед вихованців негативних соціальних явищ (тютюнопаління, алкоголізм, наркоманія, правопорушення, негативна підліткова субкультура тощо).
Інформаційна	Проведення інформаційно-освітньої роботи в дитячому колективі.
Представницька	Представлення інтересів творчого об'єднання в органах державно-громадського управління навчальним закладом.
Психотерапевтична	Попередження стресових ситуацій, конфліктів, створення, позитивного емоційно-комунікативного простору для вихованців.
Координаційна	Організація системи зовнішніх зв'язків творчого об'єднання, необхідних для його ефективної роботи. Координація діяльності співпраці з батьками, з партнерами.
Захисна	Захист прав, інтересів вихованців.

Потрапляння дитини з ООП у ЗПО відбувається за чітким алгоритмом, який включає рекомендацію занять, що можуть бути доцільними та відповідають індивідуальним можливостям і сприяють всебічному розвитку

осіб з ООП. Утворення інклюзивної групи, підготовка інклюзивного освітнього середовища до включення в освітній простір здійснюється командою фахівців.

Отже нагадаємо, що важливим в організації роботи гуртка, секції, студії та інше в умовах інклюзивного навчання є забезпечення психолого-педагогічного супроводу дітей з ООП. У Наказі Міністерства і освіти України від 8 червня 2018 р. № 609 «Про затвердження Примірною положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини в закладі загальної середньої та дошкільної освіти» та Постанові Кабінету Міністрів Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 779 затверджено «Порядок організації інклюзивного навчання в закладах позашкільної освіти». Увага зосереджена на командному підході, який зорієнтований на виявлення труднощів у роботі закладу та пошуку шляхів їх вирішення і допомозі щодо підвищення якості навчання, викладання і звісно покращення досягнень дітей. Команда відіграє важливу роль у повноцінному включенні дитини з ООП, оскільки саме воно виступає об'єднуючим механізмом з одночасним використанням інструментарію інноваційних технологій інклюзивного навчання.

Склад *Команди психолого-педагогічного супроводу (КППС)* здобувача освіти визначається відповідно до необхідних послуг та згідно висновку комплексної психолого-педагогічної оцінки його розвитку, яку здійснює ІРЦ.

Робота *КППС* потребує підтримки в основних працівників ЗПО:

- допомоги у розробленні Індивідуальної програми розвитку;
- проведення додаткових обстежень;
- визначення та розв'язання спірних питань;
- методологічний супровід.

Отже, командна діяльність здійснюється на трьох рівнях:

- 1) *команда на рівні гуртка/заняття* (керівник гуртка, асистент дитини, батьки);
- 2) *команда на рівні закладу* (об'єднана спільнота закладу, до якої

входять різні фахівці: адміністрація, психологи, педагоги, асистенти дитини, логопеди та

3) команда підтримки (залучені фахівці та працівники інклюзивно-ресурсних центрів).

КППС в ЗПО створюється на основі відповідного нормативно-правового забезпечення, яким є Примірне положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини в закладі загальної середньої та дошкільної освіти (Наказ Міністерства і освіти України від 8 червня 2018 р. № 609).

Розроблено основні принципи діяльності КППС, зокрема:

- повага до індивідуальних особливостей дитини з ООП;
- дотримання інтересів дитини з ООП, недопущення дискримінації та порушення її прав;
- командний підхід;
- активна співпраця з батьками дитини з ООП, залучення їх до освітнього процесу і розробки ІПР;
- міжвідомча співпраця.

Відповідно до висновку ІРЦ, індивідуальної програми реабілітації дитини з інвалідністю (за наявності), КППС складає Індивідуальний план розвитку (далі ІПР) дитини з ООП упродовж двох тижнів з моменту початку освітнього процесу. ІПР узгоджується з батьками і затверджується керівником закладу освіти.

КППС переглядає ІПР з метою її коригування і визначення прогресу розвитку дитини у ЗПО двічі на рік (у разі потреби – частіше).

За потреби для здобувачів освіти з ООП, згідно з особливостями їх інтелектуального розвитку, може розроблятися індивідуальний навчальний план та індивідуальна навчальна програма. Вони розробляються для здобувачів освіти, які не можуть засвоїти загальну навчальну програму.

Індивідуальний навчальний план та індивідуальна навчальна програма розробляються на основі типових освітніх програм ЗПО, у тому числі спеціальних закладів освіти, з їх відповідною адаптацією чи модифікацією та

визначають зміст розділів і тем на кожному занятті, систему знань, умінь і навичок, які повинні опанувати здобувачі освіти.

Надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг здійснюється шляхом проведення індивідуальних і групових занять. У разі виникнення труднощів у реалізації ІПР КППС звертається до фахівців ІРЦ щодо надання методичної допомоги.

КППС формує та узгоджує з батьками розклад психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових занять дитини з ООП, що проводяться педагогічними працівниками ЗПО та/або залученими фахівцями ІРЦ, інших установ/закладів, фізичними особами, які мають право здійснювати освітню діяльність у сфері освіти.

Отже, КППС – це взаємоузгоджена комплексна діяльність фахівців за участі батьків дитини з ООП, спрямована на створення необхідних умов в освітньому процесі, з метою розвитку особистості дитини, засвоєння нею знань, умінь і навичок, її самореалізації та соціалізації.

Особливістю діяльності КППС є індивідуальний підхід до вирішення завдань особистісного розвитку, навчання і виховання здобувача освіти.

Результативність КППС залежить від координованості дій усіх її членів. В основі діяльності КППС є міждисциплінарний підхід, що передбачає взаємодію спеціалістів багатьох галузей (загальна і спеціальна освіта, соціальна педагогіка, психологія тощо) та дає змогу комплексно організувати процеси розвитку, виховання, навчання і соціалізації дитини.

Для досягнення найкращого результату соціалізації та навчання дитини надзвичайно важливо сформувати позитивні стосунки між учасниками команди.

Одним з головних завдань позашкільця є розвиток творчих здібностей здобувачів освіти, тому для його успішної реалізації ми сформулювали декілька порад:

- Використовуйте різноманітні форми і методи організації навчальної діяльності.

- Створюйте атмосферу, що сприяє зацікавленості кожного здобувача освіти в роботі гуртка.

- Стимулюйте здобувачів освіти до розмірковування та використання різних способів виконання завдань без страху помилитися, дати неправильну відповідь.

- Використовуйте в процесі роботи дидактичний матеріал, що дозволяє здобувачеві освіти обирати найбільш прийнятні для нього вид і форму навчального матеріалу.

- Оцінюйте діяльність здобувачів освіти не тільки за кінцевим результатом та процесом його досягнення, але й за поступом його власних досягнень.

- Заохочуйте намагання здобувачів освіти знаходити власні способи виконання завдань, аналізуйте способи роботи однолітків в процесів заняття.

- Створюйте такі педагогічні ситуації спілкування на занятті які дозволяють кожному здобувачеві освіти проявляти ініціативу для досягнення позитивного результату.

- Створюйте атмосферу, що сприятиме самовираженню та самореалізації.

Важливою складовою процесу організації інклюзивного навчання в ЗПО є систематичне проведення персоналізованих тренінгів. Адже, концепція інклюзивної освіти відображає одну з головних демократичних ідей – усі діти цінні і активні учасники суспільного життя. Навчання в інклюзивних освітніх закладах є корисним для всіх учасників освітньо-виховного процесу, родин та суспільства вцілому. Досягнення позитивного ставлення з боку освітянської спільноти є головною передумовою забезпечення інклюзивної освіти.

Проведені нами дослідження переконливо доводять, що від особистого ставлення педагогів залежить повсякденна практика роботи ЗО. Встановлено, що негативне ставлення до інклюзивної освіти з боку педагогів пов'язане з низьким очікуванням щодо досягнень дітей з ООП та можливий їх негативний вплив на успішність інших здобувачів освіти. Це зумовлює невдачі у

впровадженні інклюзивної освіти, водночас позитивне ставлення може суттєво впливати на забезпечення успіху цього процесу.

Таким чином, освітянам потрібно перестати боятися таких дітей, зрозуміти що новий тип освіти повинен базуватися на ідеї ненасильства, взаємопорозуміння, гуманізму, а освітній процес має стати співпрацею його суб'єктів. Отже, на нашу думку, позитивних зрушень у ставленні педагогічного колективу закладу освіти можна досягти за допомогою проведення низки тренінгів. Зворотній зв'язок забезпечується проведенням відповідних опитувань.

Мета тренінгів полягає в ознайомленні педагогічного складу із сутністю інклюзивного навчання; основними напрямками та принципами гуманної педагогіки; формування активного усвідомлення важливості гуманної педагогіки; вдосконалення навичок взаємодії викладача зі здобувачами освіти під час навчально-виховного процесу в умовах інклюзії; стимулювання їх до самоаналізу; розвиток почуття взаємодопомоги, поваги довіри, доброзичливості та симпатії між учасниками навчально-виховного процесу; навчання емоційного їхнього вираження.

Завдання тренінгів:

- ознайомити педагогічний колектив з основними принципами інклюзивної освіти;
- ознайомити з основними принципами не директивної взаємодії педагога зі здобувачем освіти;
- формувати у викладачів усвідомлення важливості гуманної педагогіки як основи інклюзії;
- розвивати та вдосконалювати навички взаємодії педагога зі здобувачами освіти під час освітнього процесу на засадах гуманізму та взаємодопомоги;
- сприяти усвідомленню власних емоційних станів та розвивати навички емоційного реагування;

- розвиток готовності прийняти та надавати допомогу іншим у потрібній ситуації.

Перед початком будь-якого тренінгу необхідно ознайомити учасників з правилами проведення та поведінки під час проведення, наприклад:

- мобільної тиші та вільної ноги;
- активної участі у всіх вправах та обговореннях;
- звертаємось один до одного по імені;
- не оцінюємо педагогів, які беруть участь у заняттях;
- зберігаємо таємницю та атмосферу довіри;
- толерантно ставимось один до одного;
- розповідаємо та обговорюємо власний досвід, досягнення та прорахунки;
- говоримо по черзі, не перебиваємо один одного;
- кожен має право на власну думку та її висловлення.

Орієнтовна тематика тренінгів:

1. Сутність інклюзії. Основні напрями та принципи.
2. Особи з ООП – хто вони?
3. Гуманна педагогіка як складова інклюзивної освіти.
4. Стилi спілкування в педагогічній діяльності.
5. Роль емпатії та емоцій у спілкуванні педагога та здобувачів освіти.
6. Особистісно зорієнтоване заняття.
7. Роль навичок продуктивної взаємодії педагогів зі здобувачами освіти з ООП.
8. Технологія командоутворення як основа взаємодії команди супроводу.
9. Робота з батьками як запорука наступності та ефективності отримання освіти дітьми з ООП.
10. Інноваційна педагогічна діяльність як один з видів продуктивної діяльності.

3. Функціонально-компетентнісний підхід до визначення особливих освітніх потреб дитини

Зміни в нормативно-правових документах, які регулюють організацію інклюзивного навчання в освітньому просторі, набрали чинності. Зокрема йдеться про постанову Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 р. № 765 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами» та від 15 вересня 2021 р. № 957 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти». З метою врегулювання цих змін Міністерство освіти і науки України спрямувало Лист № 1/23101-21 від 29.12.2021 «Про методичні рекомендації для фахівців інклюзивно-ресурсних центрів та педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти щодо встановлення категорій (типів) особливих освітніх потреб (труднощів) та визначення рівня підтримки в освітньому процесі» керівникам департаментів (управлінь) освіти і науки обласних, Київської міської державних адміністрацій, закладам післядипломної педагогічної освіти. Міністерство освіти і науки України надсилає Методичні рекомендації, ухвалені вченою радою Інституту спеціальної педагогіки і психології ім. М. Ярмаченка НАПН України (протокол № 9 від 2 грудня 2021 року), які були розроблені Інститутом спеціальної педагогіки та психології ім. М. Ярмаченка спільно з Міністерством освіти і науки України:

- Методичні рекомендації для закладів загальної середньої освіти щодо визначення освітніх труднощів і рівня підтримки в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти (24 с.)

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluzyvne-navchannya/2021/12/31/Metod.rekom.dlya.ZZSO.inkl.31.12.pdf>

- Методичні рекомендації для інклюзивно-ресурсних центрів щодо визначення категорій (типології) освітніх труднощів у осіб з ООП та рівнів підтримки в освітньому процесі (200 с.)

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluzyvne-navchannya/2021/12/31/Metod.rekom.dlya.IRTS.31.12.pdf>

Йдеться про посилення ролі Інклюзивно-ресурсних центрів, які є установами що забезпечують права осіб з особливими освітніми потребами на здобуття дошкільної та загальної середньої освіти, в тому числі у закладах професійної (професійно-технічної), фахової передвищої освіти та інших закладах освіти і які забезпечують здобуття освіти, шляхом проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку особи та забезпечення їх системного кваліфікованого супроводу на основі визначення освітніх труднощів у навчанні, які впливають на процес здобуття освіти та результати навчання здобувачів освіти відповідного року навчання.

Відтак посилюється акцент на співпраці між закладами освіти та інклюзивно-ресурсними центрами (ІРЦ), щоб заклади освіти отримували більше підтримки й допомоги під час навчання осіб з ООП потребами. Втім це не всі новації. Працювати доведеться за новим порядком організації інклюзивного навчання. У пункті 6 Положення про інклюзивно-ресурсний центр йдеться про терміни, що вживаються в такому значенні:

- *автоматизована система інклюзивно-ресурсних центрів* (далі – АС «ІРЦ») – автоматизована система збирання, оброблення, зберігання та захисту інформації щодо осіб з особливими освітніми потребами та суб'єктів освітньої діяльності, що формується (створюється) та використовується для забезпечення права осіб з особливими освітніми потребами на здобуття дошкільної та загальної середньої освіти, в тому числі у закладах професійної (професійно-технічної) освіти та інших закладах освіти, які забезпечують здобуття освіти;

- *комплексна оцінка* – збір та інтерпретація інформації про особливості розвитку особи з метою визначення її особливих освітніх потреб та визначення її освітніх труднощів, розроблення рекомендацій щодо її індивідуальної освітньої траєкторії, модифікації чи адаптації освітньої програми (навчальних предметів), організації освітнього середовища,

особливостей організації надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг;

- *мобільний інклюзивно-ресурсний центр* – автомобільний транспортний засіб спеціального призначення, обладнаний для проведення комплексної оцінки та здійснення системного кваліфікованого супроводу осіб з особливими освітніми потребами;

- *освітні труднощі* – труднощі у навчанні, які впливають на процес здобуття освіти та результати навчання здобувачів освіти відповідного року навчання;

- *підтримка в освітньому процесі* – підтримка, що надається здобувачам освіти постійно або тимчасово та передбачає створення для них сприятливих для навчання умов у закладі освіти, а також здійснення додаткових заходів, спрямованих на подолання їх освітніх труднощів;

- *філія інклюзивно-ресурсного центру* (далі – філія) – територіально відокремлений структурний підрозділ інклюзивно-ресурсного центру, що не має статусу юридичної особи і діє на підставі положення, затвердженого засновником інклюзивно-ресурсного центру. У додатках до Положення: слово «дитина» замінити словом «особа» у відповідному відмінку, назву графі «категорія особливих освітніх потреб» викласти як «категорія (категорії) (тип (типи) особливих освітніх потреб (труднощів))».

Ключові зміни в організації інклюзивного навчання стосуються *рівнів підтримки*. У методичних рекомендаціях для Інклюзивно-ресурсних центрів щодо визначення категорій (типології) освітніх труднощів у осіб з ООП та рівнів підтримки в освітньому процесі, виданих Інститутом спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України у 2021 р., подано перелік можливих особливостей розвитку дитини з особливими освітніми потребами та наявних освітніх труднощів, що можуть бути їй притаманні; наведено методичний інструментарій вимірювання ступеня їх прояву, визначення бар'єрів, особливих освітніх потреб і стратегії подальшої підтримки.

Відтепер створення інклюзивних класів/груп та розподіл освітньої субвенції здійснюватиметься за рівнями надання підтримки. Рівні підтримки характеризують, які потреби мають різні особи з ООП, наприклад: на першому рівні підтримки інклюзивний клас/група не потрібні, здобувачі освіти з ООП навчаються у звичайному режимі і додаткове фінансування не передбачається, а вже на четвертому і п'ятому рівнях за умовами забезпечення підтримки в інклюзивному класі/групі навчається один здобувач освіти з ООП і на її освітні потреби виділяється найбільше фінансування.

Підтримка першого рівня надається у першу чергу здобувачам освіти з ООП, у яких виникають труднощі під час навчання. Завдання керівника закладу – організувати роботу педагогів та усіх дотичних, щоб якомога раніше виявити такі потреби у здобувачів освіти. Комунікація з батьками, пояснення їм важливості на ранньому етапі скоригувати ситуацію допоможе у цьому. Для кожної дитини, що потребує підтримки в освітньому процесі, керівник закладу створює команду психолого-педагогічного супроводу. Ця команда має провести оцінку та визначити, чи дійсно є потреба у наданні здобувачеві освіти підтримки першого рівня. На основі цієї оцінки заклад ухвалює відповідне рішення.

Другий, третій та вищі рівні підтримки зазначають у висновку ІРЦ. Якщо ж у висновку рівень не вказаний, команда супроводу визначає його на основі інформації, зазначеної у висновку. До цього процесу необхідно залучити представників ІРЦ, які проводили комплексну оцінку. Адже експерти ІРЦ, які безпосередньо працювали з дитиною, можуть повідомити додаткову інформацію, важливу для ухвалення рішення про визначення рівня надання підтримки.

Запровадження рівнів підтримки змінює підхід до формування інклюзивних гуртків, секцій, клубів, творчих об'єднань та фінансування освітніх послуг для здобувачів освіти з ООП. Засновники закладів освіти забезпечують базові соціальні послуги та облаштовують освітнє середовище,

а кошти на корекційно-розвиткові заняття виділяються залежно від потреб кожної дитини.

Рівні надання підтримки	1 рівень	2 рівень	3 рівень	4 рівень	5 рівень
Хто проводить оцінку	Заклад освіти	ІРЦ	ІРЦ	ІРЦ	ІРЦ
Інклюзивний клас	-	+	+	+	+
Кількість дітей з рівнем підтримки	Будь-яка	не>3	не>2	не>1	не>1
Асистент вчителя	-	+	+	+	+
Асистент дитини	-	-	+	+	+
Додаткове фінансування корекційно-розвиткових та психолого-педагогічних послуг	-	До 2 занять	До 4 занять	До 6 занять	До 8 занять
Закупівля обладнання	-	На 10% загальн ої сумми підтримки	На 20% загальн ої сумми підтримки	На 35% загальної сумми підтримки	На 35% загальної сумми підтримки
ІПР	+	+	+	+	+
ІНП	-	+	+	+	+
Адаптація/модифікація	Підбір матеріалів, форм роботи	Адаптація змісту навчання	Адаптація змісту навчання	Модифікація або адаптація змісту навчання Можлива заміна результатів навчання	Модифікація або адаптація змісту навчання заміна результатів навчання проведення занять із самообслуговування використання спеціальних методів, методів

					альтернативної комунікації, візуального розкладу тощо
--	--	--	--	--	---

Алгоритм дій керівника ЗПО для визначення рівнів підтримки у закладі:

1. Створити команди супроводу для всіх здобувачів освіти, які потребують підтримки.
2. Скласти графік засідань команд супроводу, передбачивши участь фахівців ІРЦ.
3. Оформити протокол із визначенням рівня підтримки для кожного здобувача освіти з ООП.
4. Узагальнити інформацію про рівні підтримки для всіх здобувачів освіти з ООП.

Після визначення освітніх труднощів осіб з ООП та необхідного рівня підтримки, складання Індивідуальної програми розвитку дитини (складається за оновленою формою, вказаною у Додатку 3 до Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти), розробляється Індивідуальний навчальний план та обирається індивідуальна навчальна програма з певними адаптаціями чи модифікаціями відповідно до можливостей здобувача освіти.

Керівникам ЗО важливо пам'ятати, що для здобувачів освіти першим рівнем надання підтримки також має бути розроблена ІПР, і для цього необхідно передбачити час у плані роботи закладу. Зручності у цьому процесі додасть можливість створювати ІПР в автоматизованій системі роботи ІРЦ.

Враховуючи відповідні труднощі осіб з ООП керівник гуртка спрямовує увагу на задоволення потреб, надання підтримки, корекцію відповідної сфери розвитку здобувача освіти. Якщо це поодинокі, незначні освітні труднощі у сприйманні, увазі, пам'яті, мовленні тощо, тобто **труднощі першого ступеня прояву**, то можливо це будуть незначні підлаштування освітнього середовища або добір дидактичних матеріалів та форм роботи, більше уваги і залучення

психолога закладу чи роботи з логопедом. Якщо помітні труднощі виявляються в сприйманні, в гальмуванні роботи та інфантильності у взаємодії з оточуючими, недорозвитку емоційно-вольової сфери (*труднощі другого ступеня прояву*), то тут здобувач освіти потребує створення Індивідуальної програми розвитку та індивідуального навчального плану, допоміжних засобів навчання і додаткової підтримки з боку педагога чи батьків, які можуть підтримати дитину в позаурочній діяльності. Виражені особливості функціонування когнітивної сфери характеризують *труднощі третього ступеня прояву*, які виявляються у труднощах сприймання навколишнього середовища, мимовільною увагою, малим обсягом пам'яті та повільним запам'ятовуванням, слабкістю узагальнень тощо. Характерними для такої особи є системні порушення мовлення, знання носять характер фрагментарний, неточний, неусвідомлений, а практичні навички та вміння не засвоюються, а тому до навчання спостерігається пасивне ставлення. Емоційна сфера характеризується поверховістю та непостійністю, а поведінка, яку важко контролювати у дитячому колективі. Безініціативність та відсутність мотивації у будь-якій діяльності вимагають від керівника гуртка особливої уваги до такого здобувача освіти і потребу з боку колег у створенні *індивідуальної програми розвитку та індивідуального навчального плану*, адаптованої чи модифікованої навчальної програми, можливо допомоги з боку батьків під час занять.

В чому ж полягає *сутність адаптації*? Керівник гуртка має змінити характер подачі матеріалу, не змінюючи зміст або концептуальну складність освітнього завдання. Існує безліч варіантів та видів адаптацій наприклад:

- пристосування середовища (доступність; збільшення чи зменшення інтенсивності освітлення для дітей з порушеннями зору; зменшення рівня шуму в приміщенні, де навчається слабчуща дитина, забезпечення її слуховим апаратом; наявність приміщення для усамітнення тощо. Психолого-педагогічна адаптація: збільшення часу на виконання завдань, чергування

видів діяльності, виконання завдань за зразком, вид та періодичність релаксації, використання засобів концентрації уваги тощо);

- адаптація навчальних підходів (використання навчальних завдань різного рівня складності; збільшення часу на виконання, зміна темпу занять, чергування видів діяльності);

- адаптація матеріалів (навчальних посібників, наочних та інших матеріалів; використання друкованих текстів з різним розміром шрифтів, картки-підказки тощо).

Адаптація освітньої програми допомагає розв'язати цілу низку завдань: компенсація дефіцитів, що виникли внаслідок специфіки розвитку особи з ООП; мінімізація ризиків, пов'язаних із організацією та змістом навчання; реалізація потреб дитини у розвитку та адаптації в соціумі; виконання державного замовлення щодо надання освітніх послуг.

У нашому розумінні, адаптація освітньої програми включає наступні напрями діяльності педагогів:

- визначення змісту на основі аналізу;
- зміна структури і часових меж;
- використання тих чи інших форм організації освітньої діяльності;
- використання тих чи інших технологічних прийомів;
- використання тих чи інших дидактичних матеріалів.

А в чому відмінність модифікації від адаптації? Завдання керівника гуртка ускладнюється, бо треба трансформувати характер подачі матеріалу змінивши зміст або концептуальну складність навчального завдання.

З цією метою може бути застосовано скорочення змісту навчального матеріалу; зменшення або збільшення кількості годин відведених на вивчення відповідних тем; зміна структури та обсягу навчального плану; зміна та уточнення цілей і завдань корекційного навчання конкретної дитини.

По завершенні обговорення командою супроводу необхідних адаптацій та модифікацій уповноважений фахівець заповнює даний пункт Індивідуальної програми розвитку.

Виявлені *труднощі четвертого ступеня прояву* у осіб, що пройшли комплексне обстеження в ІРЦ, вимагає від педагога в ЗПО, що не є фахівцем у роботі з особами, які мають психофізичні порушення, специфічних знань і врахування потреб таких здобувачів освіти. Розуміючи як уповільнені у них усі пізнавальні процеси, які значні труднощі з переключенням уваги, у процесі сприймання, запам'ятовуванням, неспроможністю встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, байдужість, складнощі у процесі спілкування тощо. Звісно спостерігається емоційна нестабільність і порушення вольової сфери. Отже, наявною є потреба у створенні *індивідуальної програми розвитку та індивідуального навчального плану*, адаптованої чи модифікованої навчальної програми, підходу до оцінювання, допоміжних засобів навчання, можливо присутності асистента дитини або допомоги з боку батьків під час занять.

І найбільшої підтримки потребують особи, які мають труднощі *n'ятого ступеня прояву*, оскільки їм найскладніше адаптуватися до будь-якої життєдіяльності, потребують щоденної регулярної допомоги, супроводу та догляду. І оскільки посада асистента педагогічного працівника в ЗПО не передбачена, то соціальні потреби особи з ООП допомагає виконувати асистент дитини, а це соціальний робітник або один з батьків або особа, уповноважена ними.

Що стосується функціонально-компетентнісного підходу до визначення особливих освітніх труднощів та рівнів підтримки дитини, то він створений для зміни філософії надання освітніх послуг дітям з ООП на індивідуальну модель підтримки, командне визначення освітньої траєкторії, тісної взаємодію з послугами ІРЦ і підвищення якості інклюзивного навчання в усі заклади освіти та покращення процесу такого навчання.

ДОДАТКИ
КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ
ПОСТАНОВА

від 21 серпня 2019 р. № 779

Київ

Про організацію інклюзивного навчання в закладах позашкільної освіти

{Із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 765 від 21.07.2021}

Відповідно до абзацу сьомого частини другої статті 18 Закону України «Про позашкільну освіту» Кабінет Міністрів України постановляє:

1. Затвердити Порядок організації інклюзивного навчання в закладах позашкільної освіти, що додається.

2. Міністерству освіти і науки з урахуванням пропозицій Міністерства культури, Міністерства молоді та спорту розробити та затвердити у шестимісячний строк Порядок реєстрації здобувачів позашкільної освіти з особливими освітніми потребами в закладах позашкільної освіти.

ПОРЯДОК
організації інклюзивного навчання в закладах позашкільної освіти

{У тексті Порядку слово “дитини” замінено словом “особи” згідно з Постановою КМ № 765 від 21.07.2021 }

1. Цей Порядок визначає вимоги до організації інклюзивного навчання в закладах позашкільної освіти незалежно від підпорядкування, типу та форми власності з метою забезпечення рівних прав та можливостей осіб з особливими освітніми потребами на якісну позашкільну освіту, розвитку їх здібностей та обдарувань з урахуванням індивідуальних потреб та інтересів, зокрема потреб у професійному визначенні, соціалізації та інтеграції в суспільство.

2. Організація навчання осіб з особливими освітніми потребами в закладах позашкільної освіти включає забезпечення:

- безперешкодного доступу до будівель, споруд і приміщень згідно з будівельними нормами, державними стандартами та правилами;
- принципів універсального дизайну в освітньому процесі;
- розумного пристосування (за потреби);
- відповідної матеріально-технічної та навчально-методичної бази, у тому числі інформаційно-комунікаційними технологіями, навчально-дидактичним обладнанням та матеріалами;
- допоміжними засобами навчання (за потреби);
- доступності інформації в різних формах (шрифт Брайля, збільшений шрифт, електронний формат тощо);
- індивідуалізації освітнього процесу для вихованців, учнів, слухачів (далі - здобувачі позашкільної освіти) з особливими освітніми потребами, зокрема складення індивідуальної програми розвитку.

3. Засновник закладу позашкільної освіти забезпечує створення у закладі позашкільної освіти інклюзивного освітнього середовища.

Керівник закладу позашкільної освіти несе відповідальність за організацію та якість інклюзивного навчання відповідно до законодавства.

4. Зарахування осіб з особливими освітніми потребами до закладу позашкільної освіти відбувається за заявою повнолітньої особи або одного з батьків (законного представника) особи.

У заяві про зарахування до закладу позашкільної освіти зазначається необхідність утворення інклюзивної групи (класу) або іншої організаційної форми навчання (далі – інклюзивна група (клас) за умови подання копії висновку інклюзивно-ресурсного центру про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку особи або копії індивідуальної програми реабілітації повнолітньої особи з інвалідністю, що завіряються власноруч.

5. На підставі заяви, в якій зазначено про необхідність утворення інклюзивної групи (класу) та до якої додано копії підтвердних документів, керівник закладу позашкільної освіти:

- видає наказ про утворення інклюзивної групи (класу);

- забезпечує необхідну матеріально-технічну та навчально-методичну базу;

- забезпечує необхідні допоміжні засоби навчання згідно з висновком інклюзивно-ресурсного центру про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку особи;

- затверджує наказом перелік фахівців, зокрема педагогічних працівників закладу позашкільної освіти, які розробляють індивідуальну програму розвитку здобувача позашкільної освіти (далі - індивідуальна програма розвитку);

- здійснює добір необхідних фахівців відповідно до законодавства для надання психолого-педагогічних послуг із забезпечення освітнього процесу осіб з особливими освітніми потребами згідно з індивідуальною програмою розвитку.

6. Група (клас) вважається інклюзивною, якщо в ній (ньому) навчається не менше одного здобувача позашкільної освіти з особливими освітніми потребами.

У разі вибуття з будь-яких причин здобувача позашкільної освіти з особливими освітніми потребами з інклюзивної групи (класу) та відсутності інших осіб з особливими освітніми потребами в цій групі (класі) припинення роботи інклюзивної групи (класу) здійснюється на підставі наказу керівника закладу позашкільної освіти.

7. Для забезпечення індивідуалізації освітнього процесу в закладі позашкільної освіти для здобувачів позашкільної освіти з особливими освітніми потребами складається індивідуальна програма розвитку за формою згідно з додатком до цього Порядку.

Індивідуальна програма розвитку складається фахівцями, зокрема педагогічними працівниками закладу позашкільної освіти, у взаємодії принаймні з одним із батьків (законних представників) особи з особливими освітніми потребами, здобувачем позашкільної освіти з особливими освітніми потребами.

Для особи з особливими освітніми потребами індивідуальна програма розвитку розробляється відповідно до потреб, зазначених у висновку інклюзивно-ресурсного центру про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку особи.

Для повнолітніх осіб з інвалідністю індивідуальна програма розвитку розробляється відповідно до потреб, зазначених в індивідуальній програмі реабілітації.

Індивідуальна програма розвитку переглядається двічі на рік (у разі потреби частіше) з метою її коригування.

8. Фінансування здобуття позашкільної освіти особами з особливими освітніми потребами в державному та комунальному закладі позашкільної освіти здійснюється за рахунок коштів державного та/або місцевих бюджетів, а також інших джерел, не заборонених законодавством.

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА

від 21 липня 2021 р. № 765

Київ

Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами

Кабінет Міністрів України **постановляє**:

Внести до постанов Кабінету Міністрів України щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами зміни, що додаються.

Ключові зміни

У постанові Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р. № 796 “Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися закладами освіти, іншими установами та закладами системи освіти, що належать до державної і комунальної форми власності” (Офіційний вісник України, 2010 р., № 67, ст. 2410; 2018 р., № 68, ст. 2289):

1) пункт 1 постанови доповнити абзацом такого змісту:

“Установити, що послуги, передбачені пунктом 29 зазначеного переліку, надаються на безоплатній основі особам з інвалідністю, особам з числа дітей-сиріт, позбавлених батьківського піклування.”;

2) пункт 1 переліку, затвердженого зазначеною постановою, доповнити підпунктом 29 такого змісту:

“29) надання інклюзивно-ресурсними центрами послуг з проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку особам з особливими освітніми потребами старше 18 років, які здобувають освіту.”.

5. Пункт 1 постанови Кабінету Міністрів України від 23 березня 2011 р. № 373 “Про встановлення надбавки педагогічним працівникам закладів дошкільної, позашкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної), вищої освіти, інших установ і закладів незалежно від їх підпорядкування” (Офіційний вісник України, 2011 р., № 26, ст. 1080; 2014 р., № 30, ст. 824; 2018 р., № 12, ст. 416) доповнити абзацами такого змісту:

“З 1 січня 2022 р. надбавка в розмірі не менше 25 відсотків встановлюється:

педагогічним працівникам інклюзивно-ресурсних центрів.”.

6. Положення про інклюзивно-ресурсний центр, доповнити пунктом 1¹ такого змісту:

“1¹. У цьому Положенні терміни вживаються в такому значенні:

автоматизована система інклюзивно-ресурсних центрів (далі - АС “ІРЦ”) - автоматизована система збирання, оброблення, зберігання та захисту інформації щодо осіб з особливими освітніми потребами та суб’єктів освітньої діяльності, що формується (створюється) та використовується для забезпечення права осіб з особливими освітніми потребами на здобуття дошкільної та загальної середньої освіти, в тому числі у закладах професійної (професійно-технічної) освіти та інших закладах освіти, які забезпечують здобуття освіти;

комплексна оцінка - збір та інтерпретація інформації про особливості розвитку особи з метою визначення її особливих освітніх потреб та визначення

її освітніх труднощів, розроблення рекомендацій щодо її індивідуальної освітньої траєкторії, модифікації чи адаптації освітньої програми (навчальних предметів), організації освітнього середовища, особливостей організації надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг;

мобільний інклюзивно-ресурсний центр - автомобільний транспортний засіб спеціального призначення, обладнаний для проведення комплексної оцінки та здійснення системного кваліфікованого супроводу осіб з особливими освітніми потребами;

освітні труднощі - труднощі у навчанні, які впливають на процес здобуття освіти та результати навчання здобувачів освіти відповідного року навчання;

підтримка в освітньому процесі - підтримка, що надається здобувачам освіти постійно або тимчасово та передбачає створення для них сприятливих для навчання умов у закладі освіти, а також здійснення додаткових заходів, спрямованих на подолання їх освітніх труднощів;

філія інклюзивно-ресурсного центру (далі - філія) - територіально відокремлений структурний підрозділ інклюзивно-ресурсного центру, що не має статусу юридичної особи і діє на підставі положення, затвердженого засновником інклюзивно-ресурсного центру.”;

8) абзац другий пункту 7 викласти в такій редакції:

“У разі обслуговування дітей з особливими освітніми потребами з інших адміністративно-територіальних одиниць або територіальних громад інклюзивно-ресурсний центр не пізніше 15 числа наступного місяця з дня їх звернення інформує про них засновника та відповідний орган управління освітою. У такому разі діяльність інклюзивно-ресурсних центрів організовується в одній із форм співробітництва, визначених Законом України “Про співробітництво територіальних громад”.”;

9) пункти 8 і 9 викласти в такій редакції:

“8. Основними завданнями інклюзивно-ресурсного центру є:

1) проведення комплексної оцінки, у тому числі повторної, та здійснення системного кваліфікованого супроводу осіб у разі встановлення у них особливих освітніх потреб;

2) надання рекомендацій закладам освіти щодо розроблення індивідуальної програми розвитку особи;

3) консультування батьків, інших законних представників особи з особливими освітніми потребами щодо особливостей її розвитку;

4) забезпечення участі педагогічних працівників інклюзивно-ресурсного центру:

у діяльності команди психолого-педагогічного супроводу особи з особливими освітніми потребами;

у семінарах, тренінгах, майстер-класах для підвищення кваліфікації педагогічних працівників, обміну досвідом тощо;

5) залучення (у разі потреби) педагогічних працівників інклюзивно-ресурсного центру під час засідань психолого-педагогічного консилиуму у спеціальних закладах загальної середньої освіти;

6) надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових та інших послуг дітям з особливими освітніми потребами:

дітям раннього та дошкільного віку, які не відвідують заклади дошкільної освіти;

дітям, які здобувають освіту у формі педагогічного патронажу;

7) визначення потреби в асистенті учня та/або супроводі дитини з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі (групі);

8) визначення рівня підтримки особи з особливими освітніми потребами в закладі освіти;

9) надання консультативної, психологічної допомоги батькам, іншим законним представникам осіб з особливими освітніми потребами у формуванні позитивної мотивації щодо розвитку таких дітей та підвищення обізнаності щодо організації їх навчання і виховання;

10) інформування громади про діяльність інклюзивно-ресурсного центру та взаємодія з місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, закладами освіти, закладами охорони здоров'я, закладами (установами) соціального захисту населення, службами у справах дітей, громадськими організаціями тощо;

11) ведення обліку осіб, які звернулися до інклюзивно-ресурсного центру, шляхом формування їх електронного переліку в АС "ІРЦ" за формою, визначеною додатком 1;

12) підготовка звітної та аналітичної інформації про результати діяльності інклюзивно-ресурсного центру.

9. Управління освітою подають щороку не пізніше ніж 25 лютого визначеній МОН установі, що належить до сфери його управління, зведену інформацію про діяльність інклюзивно-ресурсного центру з використанням АС "ІРЦ" відповідно до форми, затвердженої МОН.”;

10) пункти 11 і 12 викласти в такій редакції:

“11. Комплексна оцінка, у тому числі повторна, проводиться:

за письмовим (або он-лайн, використовуючи АС "ІРЦ") зверненням (заявою) до інклюзивно-ресурсного центру батьків (одного з батьків) або інших законних представників особи з особливими освітніми потребами, особи з особливими освітніми потребами, яка досягла 14 років (за погодженням із батьками, іншими законними представниками), органів опіки та піклування (для дітей-сиріт, дітей позбавлених батьківського піклування (у разі непризначення законного представника у відповідному до законодавства порядку), повнолітньої особи (далі - заявники).

Усі письмові звернення (заяви) до інклюзивно-ресурсного центру щодо проведення комплексної оцінки невідкладно фіксуються в АС "ІРЦ". У разі звернення до інклюзивно-ресурсного центру щодо проведення комплексної оцінки однієї і тієї самої особи воно фіксується як повторне.

Перед проведенням комплексної оцінки керівник (директор) інклюзивно-ресурсного центру або уповноважені ним працівники проводять

первинний прийом заявників, визначають час, місце та дату проведення комплексної оцінки та встановлюють наявність у них таких документів:

документи, що посвідчують особу заявників;

свідоцтво про народження дитини;

інші документи, що посвідчують особу, якій проводитиметься комплексна оцінка.

У разі проведення комплексної оцінки особи з інвалідністю до звернення (заяви) до інклюзивно-ресурсного центру щодо проведення комплексної оцінки додається її індивідуальна програма реабілітації.

12. Інклюзивно-ресурсний центр проводить комплексну оцінку не пізніше ніж протягом місяця з моменту подання звернення (заяви) (додаток 3) відповідно до пункту 11 цього Положення.”;

11) у пункті 15:

перше речення після слів “комплексну оцінку” доповнити словами “, у тому числі повторну,”;

доповнити пункт абзацами такого змісту:

“Для осіб, які мають освітні труднощі тяжкого та найтяжчого ступеня прояву; відповідно до індивідуальної програми реабілітації особи з інвалідністю потребують індивідуального догляду та супроводу; перебувають на довготривалому лікуванні та/або реабілітації в закладах охорони здоров’я комплексна оцінка проводиться за місцем їх проживання (перебування).

Для здобувачів освіти комплексна оцінка проводиться з обов’язковим спостереженням та додатковим збором інформації фахівцями інклюзивно-ресурсного центру про особливості навчання особи в закладі освіти, консультацій з педагогічними працівниками закладу освіти щодо розроблення її індивідуальної освітньої траєкторії, індивідуальної програми розвитку, необхідності модифікації/адаптації освітньої програми (навчальних предметів), особливостей організації освітнього середовища, рекомендацій з надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг тощо. Для

цього фахівці інклюзивно-ресурсних центрів за заявою заявників виїжджають на місце навчання особи з особливими освітніми потребами.

У разі необхідності додаткової медичної діагностики від інших вузькопрофільних спеціалістів за погодженням із заявниками строк проведення комплексної оцінки може бути продовжено, але не більш як до 30 календарних днів з моменту подання ними письмової заяви.”;

12) доповнити пункт 18 абзацом такого змісту:

“За потреби під час комплексної оцінки може використовуватись інформація про стан здоров’я особи та результати медичної діагностики вузькопрофільних спеціалістів, яку надають заявники (за бажанням).”;

13) пункт 26 доповнити абзацами такого змісту:

“За результатами комплексної оцінки:

визначаються наявність чи відсутність у особи особливих освітніх потреб та у разі їх наявності зазначається категорія (категорії) (тип (типи) її особливих освітніх потреб (труднощів) згідно з додатком 4;

визначаються напрями, рівень та обсяг підтримки особи з особливими освітніми потребами в освітньому процесі, у тому числі обсяг психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг, які надаються особам з особливими освітніми потребами в закладах освіти (для особи з інвалідністю - з урахуванням індивідуальної програми реабілітації);

надаються рекомендації щодо складення, виконання, коригування індивідуальної програми розвитку в частині надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг, змісту, форм та методів навчання відповідно до потенційних можливостей особи, створення належних умов для навчання залежно від порушення розвитку осіб з особливими освітніми потребами (доступність приміщень, особливості облаштування робочого місця, використання технічних засобів тощо).”;

14) пункт 27 викласти в такій редакції:

“27. За результатами засідання складається висновок про комплексну оцінку згідно з додатком 5.”;

15) пункт 31 викласти в такій редакції:

“31. Висновок про комплексну оцінку зберігається в АС “ІРЦ”.”;

16) в абзаці першому пункту 35 слова “республіканським, обласним, мм. Києва та Севастополя психолого-педагогічним консилиумом (далі - консиліум)” виключити;

17) у пункті 37:

абзац перший після слова і цифри “(додаток 6)” доповнити словами “, який зберігається в АС “ІРЦ”;

доповнити пункт абзацом такого змісту:

“Висновок про комплексну оцінку повинен містити категорію (категорії) (тип (типи) її особливих освітніх потреб (труднощів).”;

18) розділ “Організація психолого-педагогічного супроводу та надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг дитині з особливими освітніми потребами” викласти в такій редакції:

Організація системного кваліфікованого супроводу, надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг особам з особливими освітніми потребами

38. Організацію системного кваліфікованого супроводу, надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг здійснюють фахівці інклюзивно-ресурсного центру, які:

надають допомогу в організації освітнього процесу для осіб з особливими освітніми потребами, передбаченій її індивідуальною програмою розвитку;

беруть участь у команді психолого-педагогічного супроводу особи в закладі освіти, участь у розробленні її індивідуальної програми розвитку;

надають у разі потреби іншу методичну допомогу педагогічним працівникам закладу освіти та/або допомагають у залученні додаткових спеціалістів, які можуть надати практичну консультативну допомогу у складних випадках, тощо;

консультують батьків (інших законних представників особи) щодо роботи з особою з особливими освітніми потребами вдома;

виконують інші обов'язки відповідно до завдань інклюзивно-ресурсного центру та посадових обов'язків.

39. Системний кваліфікований супровід, надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг спрямовані на:

запобігання виникненню освітніх труднощів, їх мінімізацію в осіб з особливими освітніми потребами під час освітнього процесу;

соціалізацію осіб з особливими освітніми потребами, розвиток їх самостійності та відповідних компетенцій;

сприяння розвитку потенціалу в осіб з особливими освітніми потребами з подальшим визначенням їх професійної орієнтації;

формування компенсаційних способів діяльності як важливої умови підготовки дітей з особливими освітніми потребами до навчання в закладах дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної) освіти та інших закладах освіти, які забезпечують здобуття загальної середньої освіти;

забезпечення розвитку навичок саморегуляції та саморозвитку дітей з урахуванням наявних знань, умінь і навичок комунікативної діяльності, становлення особистості.

40. Тривалість робочого тижня педагогічних працівників інклюзивно-ресурсного центру становить 36 годин на тиждень та включає час, необхідний для виконання ними завдань інклюзивно-ресурсного центру, визначених цим Положенням, та посадових обов'язків, передбачених трудовим договором та/або посадовою інструкцією, зокрема:

проведення комплексної оцінки;

здійснення системного кваліфікованого супроводу;

надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг;

проведення інших видів діяльності, що забезпечують виконання завдань інклюзивно-ресурсного центру, визначених цим Положенням.”;

52. Для забезпечення права осіб з особливими освітніми потребами на здобуття дошкільної та загальної середньої освіти, в тому числі у закладах професійної (професійно-технічної) освіти та інших закладах освіти, які забезпечують здобуття освіти, АС “ІРЦ” забезпечує передачу до бази даних Єдиної державної електронної бази з питань освіти та програмно-апаратного комплексу “Автоматизований інформаційний комплекс освітнього менеджменту” інформації про осіб з особливими освітніми потребами та їх психолого-педагогічну оцінку розвитку, а також про відповідних суб’єктів освітньої діяльності.

53. Інформація до Єдиної державної електронної бази з питань освіти та програмно-апаратного комплексу “Автоматизований інформаційний комплекс освітнього менеджменту” передається у процесі оновлення в АС “ІРЦ” та доповнює профіль особи та закладу освіти у складових зазначеної електронної бази: Реєстрі суб’єктів освітньої діяльності, Реєстрі здобувачів освіти, Реєстрі документів про освіту, Реєстрі дітей дошкільного та шкільного віку, довідниках здобувачів освіти та закладів освіти програмно-апаратного комплексу “Автоматизований інформаційний комплекс освітнього менеджменту”.”;

Категорії (типи) особливих освітніх потреб (труднощів)

Категорії (типи) особливих освітніх потреб (труднощів)	Загальна характеристика вірогідного прояву	Ступінь прояву	Рівень підтримки
Інтелектуальні	можуть полягати в обмеженні функціонування різного ступеня прояву передумов інтелекту (пам’яті, уваги, мислення, мовлення, вольових процесів, мотивації тощо), власне інтелекту (здатності до узагальнення, абстрагування, міркування; продукування думки,	поодинокі незначні труднощі	1
		труднощі легкого ступеня прояву	2
		труднощі помірного ступеня прояву	3
		труднощі важкого ступеня прояву	4

	судження; здатності робити висновки тощо), інвентарю інтелекту (набутих знань, умінь, навичок)	труднощі найтяжчого ступеня прояву	5
Функціональні (сенсорні, моторні, мовленнєві)	можуть полягати в обмеженні життєдіяльності різного ступеня прояву слухової, зорової, опорно-рухової (кістково-м'язової), мовленнєвої функцій (стосуватися відтворення звуко-складової структури слова; розбірливості мовлення; темпу і ритму; мелодико-інтонаційного малюнку; характеристик голосу; розрізнення звуків мовлення на слух; використання словникового запасу і граматики; перебігу читання, письма, комунікації)	поодинокі незначні труднощі	1
		труднощі легкого ступеня	2
		труднощі помірною ступеня прояву	3
		труднощі важкого ступеня прояву	4
		труднощі найтяжчого ступеня прояву	5
Фізичні	можуть полягати в обмеженні функціонування різного ступеня прояву органів та кінцівок дитячого організму	поодинокі незначні труднощі	1
		труднощі легкого ступеня прояву	2
		труднощі помірною ступеня прояву	3
		труднощі важкого ступеня прояву	4
		труднощі	5
Навчальні	можуть полягати в обмеженні або своєрідності перебігу довільних видів діяльності різного ступеня прояву (писемного виду діяльності, математичних дій тощо)	поодинокі незначні труднощі	1
		труднощі легкого ступеня прояву	2
		труднощі помірною ступеня прояву	3

		труднощі тяжкого ступеня прояву	4
		труднощі найтяжчого ступеня прояву	5
Соціоадаптаційні/ (особистісні, середовищні труднощі) соціокультурні (зокрема, взаємодія з представниками осередків окремих культур, отримання інформації засобами жестової мови тощо)	можуть полягати в наявності бар'єрів на шляху до формування навичок: пристосування до умов соціального середовища; організації адекватної системи відносин із соціальними об'єктами; прояву рольової пластичності поведінки; інтеграції в соціальні групи, засвоєння стабільних соціальних умов, прийняття норм і цінностей нового соціального середовища, форм соціальної взаємодії	поодинокі незначні труднощі	1
		труднощі легкого ступеня прояву	2
		труднощі помірного ступеня прояву	3
		труднощі тяжкого ступеня прояву	4
		труднощі найтяжчого ступеня прояву	5

АНКЕТА

Впровадження інклюзії

1. Поясніть кількома словами Ваше ставлення до інклюзивної освіти.

а) для яких категорій дітей є можливим включення?

б) які потрібні умови для забезпечення успішності інклюзивного навчання?

2. Які переваги інклюзивної освіти на вашу думку?

а) для дитини з ООП

б) для інших дітей у закладі освіти чи класі

3. Які негативи Ви бачите у впровадженні інклюзивної освіти?
4. Якими знаннями та навичками потрібно володіти педагогові в умовах інклюзії?
5. Які труднощі Ви відчули у запровадженні інклюзії?
6. Яка допомога Вам необхідна для успішної реалізації інклюзії?

АНКЕТА

Визначення компетентності вчителя до навчальної діяльності в умовах інклюзії

1. Чи виникає у Вас інтерес до інклюзії у педагогічній діяльності?
Так Ні
2. Скільки разів у минулому році ви спробували застосувати будь-які елементи інклюзії у своїй роботі?
3. Підкресліть дві головні причини, які, на Вашу думку гальмують втілення в масову практику інклюзивних педагогічних ідей підходів і прийомів роботи:
 - слабка фінансування, невідповідність матеріальної зацікавленості;
 - відсутність інформації про нові ідеї і підходи у навчанні і вихованні;
 - слабкий зв'язок науки і практики;
 - нестача часу і сил для створення і застосування педагогічних інновацій;
 - консервативна сила звички - менше часу і сил потрібно для роботи по-старому;
 - страх невдачі при застосуванні нового;
 - неприємні наслідки через колег по роботі (заздрість, пересуди тощо);
 - не бачу необхідності займатися інтеграцію дітей з ооп;
 - Відсутність підтримки зі сторони керівництва закладу освіти;
 - Ваш варіант

-
4. Чим, на Вашу думку, цікава діяльність в інклюзивному просторі:
- цікаво створити щось своє, незвичайне, краще ніж було;
 - зростає авторитет серед батьків та колег;
 - підвищується інтерес до навчання і виховання з боку здобувачів освіти;
 - можна отримати новий статус серед колег, через їх повагу до новаторства;
 - тішить підтримка адміністрації та рівноправні партнерські відносини з нею;
 - зростає самоповага формується позитивне ставлення до самого себе;
 - повніше реалізується власний досвід, сили та здібності.

Ваш варіант

5. Підкресліть внутрішні протиріччя, які виникають у Вас при створенні чи застосуванні інклюзивної моделі:
- нові ідеї важко практично реалізувати;
 - неминучі невдачі помилки, а це неприємно;
 - важко доводити почате до кінця, частіше перемагає звичайна рутинна;
 - не вистачає волі і терпіння довести нове до досконалості, тому часто починаєш і кидаєш на півдороги;
 - немає впевненості, що нове принесе практичну користь;
 - неминуча втрата часу для роботи по-новому, немає компенсації за новаторські зусилля;
 - часто оволодівають сумніви, а чи зможу я це нове застосувати і чи принесе воно користь;
- Ваш варіант
-

6. Які нові педагогічні технології Ви могли б застосовувати при сприятливих умовах:

- колективні творчі справи;
 - колективна розумова діяльність;
 - теорія розв'язання винахідницьких задач;
 - теорія виховання партнерства у дитячих взаємовідносинах;
 - Ваш варіант
-

7. Якими діагностичними методами Ви володієте вільно:

- застосування самооцінки за результатами діяльності;
 - взаємооцінка та експертна оцінка;
 - тестові методики різноманітного типу;
 - вивчення особистості у спеціально створених ситуаціях;
 - Ваш варіант
-

8. Підкресліть ознаки своєї готовності до створення інновацій:

- орієнтуюсь у структурі психології особистості;
 - нові педагогічні ідеї та Я- концепцію;
 - володію нестандартним мисленням;
 - вмію використовувати психодіагностику;
 - володію психологічним баченням життя дітей;
 - знаю технологію та культуру експерименту;
 - Ваш варіант
-

9. Підкресліть яка сфера самореалізації здібностей Вас влаштовує більшою мірою:

- наука, мистецтво, комерція, медицина, сфера обслуговування, інженерія, транспорт, освіта, адміністративна чи державна діяльність, політичне життя, сфера соціальних відносин, і так далі;
 - Ваш варіант
-

10. Підкресліть фактори які можуть Вам допомогти в реалізації життєвих планів:

- сімейні традиції підтримка батьків та колег їх авторитет в суспільстві;
 - достатнє фінансування з боку рідних, знайомих, спонсорів;
 - надія на власні сили та здібності;
 - велика власна працездатність, вміння самостійно організувати справу;
 - корисні зв'язки та знайомства
 - Ваш варіант
-

11. Чому Ви віддаєте пріоритет в досягненні життєвих цілей. (Позначте відповіді в порядку значення):

- загальному культурному і професійного саморозвитку;
- якості професійної підготовки у ЗВО;
- вдалому сімейному житті;
- фізичному і психічному здоров'ї;
- доброзичливим відносинам з оточуючими, корисним знайомствам;
- професійній співпраці;
- винахідливості і творчості власного Я.

12. Що для Вас є складовими успіху в житті та досягненні мети. (Підкресліть три чотири варіанти відповідей):

- цілеспрямованість, тобто вміння зосередитися на головному відкинути всі дрібниці;
- реалістичність і конкретність задачі для досягнення мети;
- повна самовіддача у будь-якій справі;
- здоровий спосіб життя і турбота про власне здоров'я та здоров'я оточуючих;
- вміння переробляти неякісну роботу і виправляти помилки;
- використання досвіду професіоналів в обраній справі;
- орієнтування в обставинах та вміння знайти своє місце в даній ситуації;
- Ваш варіант

13. Чи вмієте ви використовувати різні життєві обставини для реалізації планів

- суміщаю розрахунок і ризик;
 - можу делегувати частину своїх повноважень іншим людям;
 - можу навчатися у інших справі та етиці взаємин;
 - використовують знання психології людей їх можливості та слабкості;
 - у потрібний момент дію рішуче з повною самовіддачею;
 - ніколи не звинувачую інших у невдачах та прорахунки;
 - можу обмежувати свої звички потреби і бажання заради справи;
 - Ваш варіант
-

ЗАГАЛЬНА СТРУКТУРА ПЛАНУ ЗАНЯТТЯ:

1. Вступна частина:

- назва об'єднання;
- дата, час і місце проведення заняття;
- номер і рік навчання навчальної групи;
- прізвище, ім'я, по батькові (повністю) педагога;
- тема заняття.

2. Концепція заняття, включаючи мету і завдання.

3. Хід заняття:

- короткий зміст й час теоретичної частини заняття;
- завдання (зміст), етапи виконання й час практичної частини заняття;
- підбиття підсумків заняття – прийоми роботи з дітьми й час.

4. Засоби навчання – наглядні й роздаткові матеріали, інструменти й матеріали для виконання практичної роботи, література.

5. Прогнозовані результати заняття.

ВИМОГИ ДО КОНЦЕПЦІЇ ЗАНЯТТЯ:

- у плані необхідно сформулювати 3 цілі в аспекті навчання, виховання, корекційно- розиткова;

- завдання мають відповідати цілям й відбивати зміст трьох взаємопов'язаних процесів, здійснюваних у ході заняття: навчання, виховання й розвитку.

Вимоги до прогнозованих результатів заняття: вони мають відбивати не лише «матеріальні» результати роботи з дітьми, але й ступінь дослідження поставлених цілей заняття.

ВИМОГИ ДО ЗАНЯТТЯ ТА ЙОГО АНАЛІЗУ

Грамотний аналіз заняття є умовою удосконалення навчальної діяльності об'єднання додаткової освіти й професійної діяльності педагога.

Аналіз навчального заняття повинен спиратися на такі принципи:

- науковості;
- єдності вимог;
- доступності й оптимальності;
- зворотності;
- об'єктивності й доброзичливості;
- доцільності

Можна виділити такі основні аспекти, від яких залежить успіх проведення заняття дитячого об'єднання й оцінка професіоналізму педагога:

- 1) організація заняття;
- 2) дидактична діяльність педагога;
- 3) виховна діяльність педагога;
- 4) професійно-особистісна характеристика («портрет») педагога;
- 5) характеристика навчальної групи (різні грані прояву дітей в діяльності).

Якість організації заняття у сукупності визначають:

- стан документації дитячого об'єднання;

- відповідність теми заняття освітній програмі й плану роботи дитячого об'єднання на навчальний рік;
- відповідність організації заняття санітарно-гігієнічним вимогам;
- врахування рівня працездатності дітей;
- виконання правил техніки безпеки й охорони праці;
- раціональність використання часу на занятті;
- оптимальність обладнання й оснащення кабінету й навчального заняття;
- організація ведення документації учнів.

ЯКІСТЬ ДИДАКТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА ВИЗНАЧАЮТЬ:

- опора на основні принципи дидактики;
- оптимальність використовуваних методів навчання, їх відповідність логіці навчання, віку й розвитку дітей;
- ефективність контролю педагога за навчальною діяльністю учнів;
- об'єктивність оцінок їх діяльності;
- ступінь технічної оснащеності заняття;
- рівень методичного забезпечення заняття;
- оптимальність використання технічних засобів і методичних матеріалів;
- уміле використання зміни видів діяльності;
- забезпечення зворотного зв'язку;
- досягнення поставленої дидактичної мети заняття.

ЯКІСТЬ ВИХОВУЮЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА НА ЗАНЯТТІ ВИЗНАЧАЮТЬ:

- виховуючи спрямованість змісту заняття, наявність у ньому ідейної складової;
- опора на основні принципів виховання;
- вирішення завдань морального виховання;

- ефективність формування у дітей працелюбності й трудових навичок;
- використання педагогом можливостей заняття в професійній орієнтації й економічному вихованні дітей;
- формування у дітей інтелектуальної культури, потреби в знаннях, пізнавальної активності;
- реалізація завдань фізичного й гігієнічного виховання учнів;
- забезпечення зв'язку заняття з життям країн и й самих учнів;
- ступінь естетичного впливу змісту й організації завдання на учнів.

ОРІЄНТОВНА СХЕМА АНАЛІЗУ ВИХОВНОГО ЗАХОДУ

Дата _____

Група _____

Форма заходу _____

Мета заходу _____

Хто проводить _____

Мета відвідування _____

ОСНОВНІ ПАРАМЕТРИ АНАЛІЗУ:

1. Аналіз готовності педагога(педагогічного колективу) до проведення виховного заходу:

- постановка мети й завдань заходу; на виховання яких якостей учнів спрямовано захід;
- врахування рівня учнів під час визначення мети й завдань заходу;
- місце даного заходу в загальній системі виховної роботи.

2. Процес підготовки:

- спрямовуюча роль керівника (педагога-організатора, керівника гуртка) у процесі підготовки заходу, тактична допомога учням;
- роль органів самоуправління під час підготовки й проведення заходу;
- забезпечення у процесі підготовки об'єднаної, злагодженої роботи колективу, формування співробітництва, взаємодопомоги, вимогливості;

- організація діяльності учнів (вихованців): уточнення обов'язків й повноважень кожного учня (вихованця й установлення конкретних термінів виконання конкретних завдань.

3. Проведення заходу:

- організація;
- місце проведення, оформлення приміщення, обладнання, використання наочності, технічних засобів навчання;
- своєчасність початку й організованість проведення;
- дотримання регламенту, доцільність його використання;
- участь представників громадськості, батьків у проведенні заходу; ефективність їх участі;
- дотримання під час заходу санітарно-гігієнічних вимог, правил пожежної безпеки, техніки безпеки;
- попередження перевтоми та врахування особливостей фізичного розвитку здобувачів освіти;
- дисципліна;
- зміст: цілеспрямованість; чи доведено мету до учнів (вихованців); зв'язок з життям класу, школи, району, міста; використання під час проведення заходу питань, які хвилюють учнів; врахування вікових та індивідуальних особливостей; емоційна насиченість заходу; вплив на розширення ерудиції учнів, на розвиток пізнавальних інтересів.

Методика проведення:

- 1) чи оптимально вибрана форма проведення (бесіда, лекція, конференція, конкурс);
- 2) роль класного керівника (педагога-організатора, керівника гуртка) у проведенні заходу, його педагогічна майстерність;
- 3) наявність елементів обговорення, відкритого обміну думками у процесі заходу;
- 4) рівень самостійності учнів в обговоренні проблем.

4. Результати:

- досягнення педагогом поставлених• мети й завдань даного заходу;
- виконання плану заходів;
- аналіз відношення учнів до змісту заходу, рівень їх активності;
- цілеспрямованість системи чи набір різних, не поєднаних між собою

частин;

- результативність.

5. Загальні висновки.

6. Рекомендації.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Технології корекційно-розвивальної роботи в інклюзивному навчальному закладі: позаурочний час: навчально-методичний посібник / укл. Н. О. Квітка, А. В. Лапін. – Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2021. – 176 с
2. Діти з особливими освітніми потребами у загальноосвітньому просторі / навчально-методичний посібник /авт.: Н. Ярмола, Л. Коваль-Бардаш, Н. Компанець, Н. Квітка, А. Лапін – К.: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2020. – 208 с. <https://lib.iitta.gov.ua/729481/1>

<https://lib.iitta.gov.ua/cgi/users/home?screen=EPrint%3A%3AView&eprintid=723127>ⁱ

<https://lib.iitta.gov.ua/cgi/users/home?screen=EPrint%3A%3AView&eprintid=723127>ⁱⁱ